

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

10. Хто згине, як роса на сонці?
а) сльози матері;
б) наші воріженьки;
в) комашки;
г) брата-українці.
11. Яким художнім засобом є фраза «усміхнеться доля»?
а) порівнянням;
б) епітетом;
в) метафорою;
г) алегорією.
12. За що українці ладні покласти душу й тіло?
а) за гроші;
б) за смаколики;
в) за свою свободу;
г) за квиток на виставу.

Відповіді: 1в, 2в, 3б, 4в, 5а, 6г, 7г, 8г, 9в, 10б, 11в, 12в.

VII. Домашнє завдання.

1. За підручником опрацювати матеріал с.41-42.
2. Вивчити напам'ять Гімн України «Ще не вмерла України...».
3. Скласти твір на тему «Що я відчуваю, коли чую гімн України?» або пройти тестування <https://vseosvita.ua/test/start/cnl685>

Номінація «Розробка уроку української літератури для учнів 5-9 класів НУШ»

Оксана Гризодуб,

учителька української мови та літератури
Нікольської гімназії «Софія»
з загальноосвітньою школою I ступеня № 2
Нікольської селищної ради Донецької області

Батьківщина на крилах поезії — на долонях прози Урок-узагальнення знань з української літератури (5 клас)

УДК 373.5.016:821.09(477)

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2026.2.362601>

Мета:

- **навчальна:** узагальнити знання про художні образи та ідеї у вивчених творах про Батьківщину;

формувати вміння аналізувати ліричний твір та прозовий текст, визначати їх головну думку;

- **розвивальна:** розвивати критичне мислення, навички роботи в групі, вміння пояснювати свій вибір, добирати аргументи з тексту та користуватися QR-кодами;
- **виховна:** виховувати почуття патріотизму, любові та поваги до рідної землі, природи, традицій (верба, калина), а також формувати поняття про «екологію душі» та доброту.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань.

Обладнання: підручник, картки-завдання для груп (авторські), картка-жереб, мультимедійна дошка, пристрої з доступом до інтернету для роботи з QR-кодом.

© Оксана Гризодуб, 2026

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Очікувані результати (за НУШ)

Компонент	Очікувані результати
Сприймання	Учень / учениця розпізнає головні образи творів, визначає їхню роль
Аналіз та інтерпретація	Учень / учениця пояснює ідею твору, добирає цитати та ілюстрації для підтвердження думки
Комунікація	Учень / учениця бере участь у груповій роботі, презентує результати роботи групи
Емоційно-ціннісний	Учень / учениця усвідомлює важливість любові до Батьківщини та природи, формує поняття про «екологію душі»

Перебіг уроку

I. Організаційний етап (2 хв.).

Привітання — емоційне налаштування.

Учитель. Сьогодні ми об'єднаємо знання про рідний край, про красу української природи, яку оспівали наші поети та письменники у творах, які принесла на своїх лебединих крилах поезія і ніжно тримає в теплих долонях проза. Нехай нам у цьому допомагає Софія Мудрагелівна — наша добра помічниця!

Перед дітьми з'являється учениця в образі сови Софії.

Софія Мудрагелівна:

На білосніжних крилах,
Долаючи століття,
Летить до вас поезія
Крізь світло й лихоліття.
Бринить вона, як музика,
Торкає ніжно струни
Сердець ваших нескорених
І душ квітково-юних.

Прозаїки, закохані у край свій нездоланий,
Вам шлють вітання ширії й найкращі сподівання.

(Софія Мудрагелівна протягом заняття підтримує учнів та учениць, підбадьорює, допомагає розібратися із завданнями).

II. Мотивація навчальної діяльності (5 хв.).

Вправа «Розшифруй прислів'я» (мнемосмужки)

Метод: робота з мнемосмужками, де зображені символи (мак, статуя Свободи, голова — Батьківщину головою оберігають; волошка, людина без Батьківщини, Земля — людина без батьківщини, що сім'я без землі).

Завдання: учні та учениці в парах розшифровують зображення-прислів'я з карток і беруть участь в обговоренні питання: «Як ці прислів'я пов'язані з темою нашого уроку?» (Батьківщина).

III. Актуалізація опорних знань (8 хв.).

Робота з QR-кодом та образами

Діяльність: здобувачі освіти переходять за QR-кодом на гру, де потрібно знайти символи-образи та запам'ятати образи, які знайшли.

Завдання на картці: пригадати образи, які знайшли у грі, дібрати по два художні засоби із текстів. (Очікувані образи: верба, калина, Вітчизна, земля, сім'я).

Учні та учениці індивідуально або в парах згадують, у яких творах наявні ці образи, і добирають до них художні засоби (епітети, порівняння, метафори). Наприклад: калина (образ) — червона калина (епітет), як вогонь (порівняння).

IV. Узагальнення та систематизація знань — робота у групах (20 хв.).

Об'єднання в групи. Кожна дитина обирає прикріплені на дошці символи-картинки (калина, волошка, верба, соловейко), на звороті яких зазначено номер групи. Кожна група отримує свою картку із завданням.

Група 1: «Літературні візуалізатори».

Завдання: обрати по одній ілюстрації до кожного із віршів. Пояснити свій вибір, навести приклади рядків із текстів.

Діяльність: учні та учениці розглядають ілюстрації (річка, ліс, книга, дерево, баби кам'яні) та добирають їх до віршів:

- «Чом, чом, чом, земле моя?» (річки, поля).
- «У нашій раї на землі» (образ сім'ї та природи).
- «Не бував ти у наших краях...» (пейзаж).

Учні Нікольської гімназії «Софія»
із загальноосвітньою школою I ступеня № 2

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Презентація: зачитують цитати, що найкраще ілюструють обрану картину.

Група 2: «Дослідники прози».

Завдання 1: виписати найважливіше / тематичне речення з оповідання В. Сухомлинського. Пояснити свій вибір.

Завдання 2: написати кілька порад для молоді від імені старого Дуба (за твором М. Чумарної).

Діяльність: учні та учениці аналізують головну думку оповідань про доброту та природу, формулюють ключові речення та створюють повчання від імені природного символу (Дуба).

Презентація: п'ятикласники зачитують найважливішу фразу, обґрунтовують, чому вона є ключовою, та оголошують «поради від Дуба».

Руханка від Софії Мудрагелівни:

Посміхніться, потягніться,
З місць одразу підведіться.
Руки-крила розправляйте —
І до руханки ставайте.

Лунає музика, діти повторюють рухи за героїнею.

Гарно, вправно все зробили,
Відпочили, молодці,
До роботи повертатись
Можна легко біжучи.

Група 3: «Мовознавці-кодологи»

Завдання 1 «Шифрувальник». Біля слів проставити цифровий код (1 — прикметники, 2 — іменники,

3 — дієслова, 4 — наголос на першому, 5 — на другому, 6 — на третьому складі). Визначити, з якого твору ці слова-образи.

Завдання 2: дібрати до кожної букви слова «ДОБРОТА» приклади слів, що означають людські чесноти.

Презентація: оголошують результати кодування (частина мови / наголос) та пов'язують це із змістом твору. Називають чесноти, які починаються на букви слова «ДОБРОТА».

Група 4: «Філософи та екологи душі».

Завдання 1 (теорія): «Притча — це повчальна розповідь...» (прочитати визначення).

Завдання 2 (практика): «Екологія душі — це...» (завершити фразу, пояснити).

Завдання 3 (аналіз): «Питання екології порушено у творах: Назва / Яке саме?» (заповнити таблицю, використовуючи оповідання В. Сухомлинського та М. Чумарної).

Діяльність: обговорюють, як краса природи формує внутрішній світ людини, і заповнюють таблицю.

Презентація: пояснюють, що таке «екологія душі» (наприклад, це чистота помислів, доброзичливість, бережливе ставлення до природи та людей), та наводять приклади порушених екологічних питань у вивчених творах.

V. Рефлексія (6 хв.).

Вправа «Мудрагелик». Завдання на картці: дописати прислів'я, біля назв віршів проставити номери прислів'їв, що розкривають ідею.

Діяльність: учні та учениці індивідуально чи в парах завершують прислів'я та співвідносять їх з ідеями поезій.

Вірш	Ідея (номери прислів'їв)
«Не бував ти у наших краях...» (П. Тичина)	Наприклад: 7. За морем тепліше, та вдома миліше.
«Чом, чом, чом, земле моя?» (К. Малицька)	Наприклад: 8. Будь-кому мила своя сторона.
«У наших раї на землі» (Т. Шевченко)	Наприклад: 3. Україна — мати, за неї треба постояти.

Самооцінювання / взаємооцінювання: групи набирають собі з кошика пані Софії ту кількість лісових смаколиків, яка відповідає, на їхню думку, активності групи під час роботи на уроці (максимально 14); на картках у формі крил та долоньок, які роздає Софія Мудрагелівна, вписують слово-емоцію, яка є результатом спільної роботи: «радію», «задоволення», «успіх», «розчарування» тощо, і повертають у кошик героїні.

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Софія Мудрагелівна:

Дякую вам за турботу,
За натхнення, за роботу,
Ви поезію крилату
Оспівали і завзято
З прозою попрацювали.
Шана, шана всім гравцям —
Розумашкам, мудрецам.

Учитель підсумовує за отриманими картками загальний результат уроку разом із учасниками груп.

VI. Домашнє завдання (2 хв.).

1. **Обов'язкове:** створити допис: «Мій рідний край — моя Україна», використовуючи 5—6 художніх засобів, опублікувати його на власній сторінці в одній з мереж або групі класу.

2. **За бажанням:** створити власний QR-код із посиланням на улюблену пісню про Україну чи коротку відеопрезентацію символу Батьківщини (верба, калина, соняшник).

V. Емоційний розв'язок — селфі із Софією Мудрагелівною (2 хв)..

Перейдіть за QR-кодом

Пограйте за QR-кодом. Запамятайте образи, які знайдете.

Розшифруйте мнемосмужки - прислів'я

Мудрагелік.
Допишіть прислів'я.

- Нема на світі другої України, немає ...
- Без верби і калини ...
- Україна — мати, за неї треба ...
- Жити — Вітчизні ...
- Людина без Вітчизни, як соловей ...
- За народ і волю відамо життя і ...
- За морем тепліше, та вдома ...
- Будь-кому вилла ...
- Нове у нас тепер життя — старому ...

Біля назви вірша проставте номери прислів'їв, що розкривають ідею.

«Не бував ти у наших краях...»
«Чом, чом, чом, земле моя?»
«У наших раї на землі»

**П. Тичина,
К. Малюжко,
Г. Шевченко.**

Випишіть найважливіше рішення з оповідання В. Сухомлинського.
Повітря свій вибір

Шифрувальники!
Біля всіх проставте цифровий код:

- приметники
- лісовики
- дівчонки
- наголос на першому складі
- наголос на другому складі
- наголос на третьому складі
- якого твору ці слова-образні?

Добріть людські чесноти до кожної букви слова «доброта»

Натисніть кілька порад для молоді від імені старого Дуба

Перейдіть за QR-кодом
Завершіть ланцюжок, прокоментуйте.
Екологія — це вчення про дію для кращої людини, творця...

Екологія душі — це...

Проза про рідну землю
В. Сухомлинський
М. Чумарна
Народна творчість

Питання екології порушено у творах:	
Назва	Яке саме?

Методичний коментар

Пропонована розробка уроку української літератури для 5 класу НУШ «Батьківщина на крилах поезії» — на долонях прози» демонструє ефективну модель узагальнення та систематизації знань із залученням сучасних освітніх технологій. Урок органічно поєднує вивчений ліричний та прозовий матеріал про рідний край, природу та доброту, формуючи в учнів цілісне уявлення про українську ідентичність. Головною метою є не лише повторення змісту, а й розвиток ключових компетентностей. Учні вчать аналізувати ліричні та прозові тексти, пояснювати ідею, добирати цитати та ілюстрації. Активно розвивається критичне мислення та навички комунікації у груповій роботі. Застосування QR-кодів для роботи з образами та символами (верба, калина, Вітчизна) робить етап актуалізації опорних знань інтерактивним та сучасним. Робота організована у чотири тематичні групи, що дає змогу опрацювати матеріал з різних ракурсів (від аналізу художніх засобів до визначення «екології душі» у творах В. Сухомлинського та М. Чумарної). Через аналіз символів та прозових творів про доброту формується поняття про «екологію душі» як внутрішню чистоту помислів та бережливе ставлення до природи і людей. Самооцінювання відбувається

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Учителька
Оксана Гризодуб
з учнями
Нікольської
гімназії «Софія» із
загальноосвітньою
школою
I ступеня № 2

у креативній формі за допомогою карток-символів (крила та долоньки), що корелює із заголовком уроку. Присутність на уроці героя, що уособлює персонажа-помічника, представленого у підручнику Л. Коваленко, Н. Бернадської, створює гарний емоційний настрій та сприяє підвищенню мотивації на уроці. Учениця в образі сови-наставниці виступає доброю помічницею, яка створює поетичну атмосферу на початку заняття, протягом уроку підтримує, підбадьорює учнів та допомагає розібратися із завданнями, бере участь у фінальному оцінюванні, роздаючи символічні картки у формі крил та долоньок. Введення такого образу-помічника вчителя, як Софія

Мудрагелівна, особливо ефективно для учнів 5 класу, оскільки посилює ігровий аспект навчання та робить процес узагальнення більш захопливим.

Використані джерела

1. Гризодуб О.Л. Куфрик інтерактивних карток з української літератури для учнів 5 класу: посібник, 2023, 45 с.
2. Коваленко Л. Т. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти / Л. Т. Коваленко, Н. І. Бернадська. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 257с.
3. <https://vseosvita.ua/library/mnemosmuzki-prikazki-ta-prisliva-pro-batkivsinu-472451.html> – мнемосмушки.